

соціальні цінності, особливості сприйняття, почуття, цих категорій, довели свідоме замовчування радянською владою наявності таких соціальних аномалій, як безпритульність, жебракування, пияцтво.

Дослідженням української дійсності з позиції гендерного підходу в сучасній вітчизняній історії займаються О. В. Стяжкіна, О. Р. Кісь, І. Ігнатенко. У своїх працях вони аналізують особливості сприйняття жінками голодомору, подій Другої світової війни, національно-визвольних змагань на західноукраїнських землях у 1940–1950-х рр., що значно розширює і поглиблює знання з буденної, ментальної історії радянського суспільства

Важливим здобутком сучасної історичної науки є дослідження усної історії. З 2006 р. в Україні діє Асоціація усної історії. Її члени Г. Г. Грінченко, Т. В. Пастушенко з застосуванням методологічного інструментарію усної історії досліджували повсякденне життя оstarбайтерів, радянських військовополонених, в'язнів нацистських таборів, діяльність НКВС – НКДБ у роки Другої світової війни.

Українські історики в своїх наукових розвідках у площині історії повсякденності не обмежуються хронологічними межами радянської доби. Їх праці присвячені і попереднім періодам історії українського суспільства. До таких досліджень належать праці Н. Яковенко «Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–XVII ст.», «Дзеркала ідентичності. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–XVII ст.». У монографіях реконструйовано внутрішню та суб'єктивну історію ранньомодерного української шляхти, форми її самоусвідомлення, колективної та персональної ідентичності, проаналізовано погляди на довколишній світ, війну, стереотипні уявлення.

Ученими Києво-Могилянської Академії було підготовлено та опубліковано збірку документів, які ілюструють особливості навчання, побуту, світогляду студентів та викладачів, навіть причини та характер конфліктів між студентами та викладачами навчального закладу у XVIII–на початку XIX ст. Наразі дослідження різних аспектів повсякденного життя середньовічного та ранньомодерного суспільства України знайшли продовження у працях О. Васильєвої, В. Ричка, Н. Старченко, М. Яременко.

Таким чином можна стверджувати, що історія повсякденності, її теоретико-методологічні засади є одним з провідних напрямів наукового пошуку сучасних українських істориків. Науковцями було накопичено і опрацьовано значний масив джерел, які до цього часу не були залучені до наукового обігу. Підготовлено ряд ґрунтовних теоретико-методологічних, конкретно-історичних досліджень та джерелознавчих праць. Разом з тим проблематика історії повсякденності є невичерпною і відкриває нові перспективні напрями дослідження.

УДК 94(477.44) «1920/1930»

РАДЯНІЗАЦІЯ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ У 1920-30-ті рр.

К. В. Кузіна

Радянська міська простору у 1920–30-ті рр. була складовою частиною радянського проекту радикальної перебудови суспільства. Більшовики стверджували своє право на оформлення міського ландшафту в стилі нової радянської символіки. Вони почали займати і монополізувати міський простір з метою змінити символічну карту місцевості. Проводилась активна політика, яка включала архітектурні заходи, топоніміку, що свідчило про настання нової епохи.

Радянська колонізація міського простору була спрямована на «маркування центру». Локалізація та облаштування центру мали велике значення з точки зору

демонстрації авторитету влади, встановлення панування. Позначення нового радянського центру в містах означало передусім радянізацію старого традиційного міського ядра. Як правило, нова влада починала зі зміни назви центральної вулиці міста, наприклад, на «Революційну», «Радянську», «Леніна» та ін.

Панувала орієнтація на центр міста як осередок влади і початок строго ієрархічного порядку в організації простору навколо нього. Архітектура і використання символіки у містобудуванні мали втілювати епоху, що наступала, у монументальному стилі. Часто говорили про «красу комунізму», що мало знаковий характер. У 1930-ті роки в архітектурній забудові радянських міст поширюється так званий «сталінський ампір» з його урочистими, пишними формами, ансамблевою забудовою вулиць та площ, будівлями, прикрашеними барельєфами. У першу чергу, новий архітектурний стиль втілювався у будівлях обкому та виконкому, які локалізувались у центрі. Тут також зводились будинки театру чи кінотеатру, бібліотеки. Це мало продемонструвати «культурні досягнення» радянської влади.

Спадок, що залишився від попередньої епохи, став або непотрібним баластом, або сприймався як «матеріал», з яким можна поступити як завгодно. Відбувалась узурпація традиційного міського ядра і відправлення у небуття того значення, з яким традиційно пов'язувалось це місце. Зокрема, така практика стосувалась релігійних споруд у містах – церкви, собори. Вони були або зруйновані, або змінено їх функціональне призначення (клуб, склад тощо). Знищувались пам'ятники державним чи військовим діячам попередньої епохи.

Міський простір структурує пам'ять. Пол Коннертон у своєму дослідженні «Як сучасність забуває» виділяє меморіал. Меморіал – це просторові асоціації, пов'язані із конкретними подіями. Мандрювання містом подумки має слугувати процесу пригадування. Меморіал регламентує, що варто пам'ятати. Він часто пов'язаний із топонімією, в якій відображається, наприклад, пам'ять про завоювання або переселення. Відповідно, перейменування вулиць є способом переписування історичної пам'яті. На початку 1920-х рр. розпочалась ідеологічна кампанія щодо перейменування вулиць багатьох міст. Нова топонімічна система мала зафіксувати настання нової епохи, уславити ім'я нових героїв і витиснути з пам'яті городян події минулого.

У свідомості мешканців радянських міст мала постати його нова карта. На ній необхідно було позначити пам'ятники новим героям епохи – пам'ятники Леніна на центральних вулицях міст. Перейменування вулиць надалі, так само як і відкриття пам'ятників у містах, відбувались до певної «червоної дати» радянського календаря.

Мальте Рольф у роботі «Масове радянське свято» звернув увагу на те, що для фіксації у свідомості міських мешканців нової символічної карти міста, необхідні ритуальні дієства – демонстрації. Тому масові радянські свята з нагоди нових радянських свят («річниця повалення самодержавства», «річниця жовтневої революції» та ін.) стали тим основним медіумом, за допомогою якого відбувалась візуалізація нового простору. Рух колон демонстрантів був орієнтований на нові адмінбудівлі, що підкреслює їх центральне значення. Святкові трибуни для партійних функціонерів зайняли там свої місця.

Таким чином, заходи радянської влади були спрямовані на зміну традиційного міського простору. Нова архітектура, топоніміка, символіка у містобудуванні мали свідчити про перемогу радянської влади і настання нової епохи. Формується нова символічна карта міста із радянськими меморіалами і локусами.